

Bu Sayıda

Praksis dergisinin 18. sayısı da tarih yazımı üzerine. 17. sayının başlangıç yazısında tarih yazımı sayısı için ortaya atılan saikler bu sayı için de geçerlidir. Liberal ve her türlü muhafazakâr-otoriter sağcı anlayışların, bu arada da bunları kesen biçimde postmodernizmin etkisindeki bir alana tarihsel materyalizmin imkânları ile müdahale etmenin elzem olduğuna inandığımız için bu konuda bir sayı daha yaptık.

Dergimizde ilk olarak günümüzün önemli Marksist düşünürlerinden Ellen Meiksins Wood ile yaptığımız söyleşi yer alıyor. Wood, geçtiğimiz aylarda Türkiye'deydi. İzmir ve İstanbul'da bulundu, konferanslar verdi. Kendisiyle yaptığımız söyleşide kişisel yaşamıyla düşüncesi arasındaki ilişkilerden küreselleşmeye, emperyalizmden günümüz kapitalizminin özgünlüklerine, Marksist bilgi kuramı ve yöntem sorunlarından tarih yazımına, kurucularından biri olduğu politik Marksizm akımından sosyalizm devrim ve demokrasi sorunlarına birçok alanda kendisine yönelttiğimiz soruları içtenlikle yanıtlıyor.

Sinan Yıldırım sol tarih yazımında dönemi açıklamak için kullanılan bazı anahtar kelimeler dışında pek fazla yer bulamayan İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki yılları inceliyor. Örgütsel oluşumların engellendiği ve sistemli bir anti-komünizmin hâkim olduğu bu yıllarda, toplumsal hareketliliğin bu gelişmelere rağmen var olup olmadığı ya da niteliği hakkındaki bilgilerimizin hala çok sınırlı olduğunu belirten Yıldırım'a göre bu sınırlılık sol tarih yazımı açısından, özellikle de 1960'ların değerlendirilmesinde, bir eksiklik yaratmaktadır. Yıldırım da çalışmasında 1950'lerin farklı bir gözle yeniden değerlendirmesini yapmadan 1960'ların anlamlandırılmayacağı dile getirerek dönem içerisinde gerçekleşen toplumsal hareketliliğe ilişkin ipuçları sunmaktadır.

Ateş Uslu ise Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun son yıllarında ve I. Dünya Savaşı yıllarında muhalefet partisi lideri olarak, 1918 burjuva devrimi sırasında ise sırasıyla başbakan ve geçici devlet başkanı olarak dönemin siyasetinin başlıca siyasetçileri arasında yer alan ve 1919'un Mart ayında ilan edilen Konseyler Cumhuriyeti'ne verdiği destekle, burjuva devrimi ve proletarya diktatörlüğü arasında bir süreklilik ilişkisinin kurulmasını sağlayan Kont Mihaly Károlyi'nin biyografisini temel alarak 1918-1919 döneminde Macaristan'ın siyasi dönüşümlerine ve toplumsal dinamiklerine ilişkin bir çerçeve çizmeyi denemektedir. Bu çerçevede ilk olarak XX. yüzyıl başından 1918-1919 burjuva devrimine uzanan dönemi tasvir ediyor, sonrasında ise Konseyler Cumhuriyeti dönemi üzerinde yoğunlaşıyor. Yazının bütününde, aristokrat ya da burjuva siyasetçilerin ya da siyasi akımların sosyalist hareketlerle kurabileceği işbirliği ilişkilerinin sınırlarına dikkat çekmeye çalışmaktadır.

Yiğit Akın yazısında İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren büyük bir dönüşüm geçiren Sovyet Rusya tarihi çalışmalarını ele almaktadır. Akın, makalesinde her dönemin karakteristik özelliklerini yansıtan akademik tarih çalışmalarını göz önüne alarak, Sovyet Rusya tarihçiliğinin uğradığı önemli dönüm noktalarını tartışmaktadır. Bunu yaparken bahsedilen dönüm noktalarının dünya tarihçiliğiyle ve politik konjonktürle olan ilişkisini kurmayı ve sonuçta elit merkezli bir tarihçilikten toplumsal kitleleri merkeze alan bir tarihçiliğe, sadece siyasal bağlamı öne çıkaran bir tarihçilik anlayışından hayatın kültürel, iktisadi ve sosyal boyutlarını da içeren bir tarihçiliğe hangi süreçlerin sonucunda ulaşıldığını göstermeyi çalışmaktadır.

New York Üniversitesi Sosyoloji bölümünden Vivek Chibber'in dergimiz için yazdığı yazı da önemli bir konuya değiniyor: Üretken güçler ve üretim ilişkileri arasındaki ilişkiler sorunu. Chibber bu konuyu G. A. Cohen, Erik Olin Wright, Andrew Levine, Alan Carling'in düşüncelerini eleştirerek yapmaya çalışıyor. Yazara göre Marx'ın tarihin sınıf mücadelesi tarihi olduğu şeklindeki belirlemesi, tarihsel materyalizm için daha savunulabilir bir versiyonu ifade eder. Bunu söylerken yazar üretken güçlerin tarih kuramı içinde hiçbir yerinin olmadığını söylemez. Ancak yazara göre üretken güçler failleri teknolojik gerilemeye neden olacak bir üretim ilişkisini reddetmeye ikna eder.

Mustafa Şener'in sayımızı zenginleştiren yazısı Marksizmin siyasal iktidar, strateji ve devrim konularındaki kuramsal mirasını yeniden hatırlamayı/hatırlatmayı amaçlamaktadır. Yazar günümüzde özellikle bazı Latin Amerika ülkelerinde yaşanan bir dizi gelişmenin, siyasal iktidar ve devrimci strateji konusundaki tartışmaların yeniden tartışılmaya başlanmasına yol açtığını, başta Venezüella olmak üzere bazı Latin Amerika ülkelerinde iktidara gelen sol partilerin sosyalizme yönelmelerinin Marksizmin devrim ve siyasal strateji konusundaki tezlerini yeniden gündeme getirdiğini düşündürmektedir. Şener'in yazısı da, bu noktadan hareketle, Marksizmin siyasal iktidar sorununa bakışı, tarihsel süreçteki seyri içinde ve belli başlı temalarıyla (bir ülkede sosyalizme geçiş için gerekli olan koşullar, bu geçişin biçimi, devlet aygıtının durumu vs.) incelemekte, özellikle de ortodoks Marksist metinlerde kapitalizm ile sosyalizm arasına bir "aşama" konulup konulmadığı araştırmaktadır. Yazıda öncelikle Marx ve Engels'in bu konudaki kuramsal önermeleri ele alınmakta, sonra da bu konudaki belli başlı uğraklar olarak II. Enternasyonal, Lenin, Troçki ve Komünist Enternasyonal'in bıraktıkları teorik miras özetlenmeye çalışılmaktadır. Yazının özellikle Marx ve Engels'in devrim kuramları üzerine önemli değerlendirmelerde bulunduğunu düşünüyoruz.

Güllistan Yarkin yazısında 1990'lı yıllardan itibaren Türkiye'de de solcuları etkileyen isimlerden Immanuel Wallerstein'in Marksist düşünceye yakınlaştığı ve uzaklaştığı noktaları, tarih yazımı ile kapitalizme karşı olarak önerdiği alternatif sosyal yapı arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmayı hedefliyor. Yarkin, Karl Marx ve Marksistlerin perspektifi ile Immanuel Wallerstein'in perspektifi karşılaştırıldığında aradaki en önemli farkın iki perspektifin odaklandığı alanlar olduğunun ortaya çıktığını ileri sürüyor. Bu odaklardan belki de en önemlisi Yarkin'a göre Marksistler ağırlıklı olarak kapitalist üretim ilişkilerine odaklanırken, Wallerstein dolaşım ilişkilerine odaklanmıştır. Bu çerçevede odaklandıkları alanlar sadece tarih yazımlarını değil, aynı zamanda kapitalizmin yıkılması sürecine dair öngörülerini ve önerilerini etkilemiştir. Marksizm, komünizmin yaratılması sürecinde işçi sınıfını devrimci bir özne olarak belirlerken, Wallerstein "demokratik ve eşitlikçi" bir sistemin oluşturulması sürecinde kâr amacı gütmeyen işletmelerin yaratılmasını önermiştir. Yarkin haklı olarak Wallerstein'in bu önerisinin ve kapitalizm analizinin, onu tarihsel materyalist gelenekten uzaklaştırdığını belirlemektedir.

Mustafa Kemal Coşkun ise makalesinde yapısalcılığı inceliyor. Yapısalcılığın birçok toplumbilimciyi önemli ölçüde etkileyen bir yöntem olduğunu dile getirdikten sonra yapısalcıların toplumsal fenomenleri anlamada aklın bilinç dışı faaliyetlerinin bilinçli olanlardan daha önemli olduğunu iddia ettiklerini gösteriyor. Coşkun'a göre yapısalcı yöntemin görevi bu bilinçsiz yapılara ulaşmaksa tarihsel yöntemin görevi bu yapısal sürece açıklayıcı materyaller sağlamaktır. Coşkun, bu nedenle yapısalcıların tarihle ilişkisinin her zaman sorunlu olduğunu dile getirmektedir. Onları izleyen postyapısalcılar ve postmarksistlerin tarihsel özneyi bir kenara bıraktığını gösterirken yapısalcılık, postyapısalcılık ve postmarksizm'de Marksist özellikler arayanların bir şey bulamayacaklarını belirtmektedir.

Kubilay Hoşgör'ün makalesi, *Modernizmin Gerilim ve İmkânları: Gerçekçilik ve Avangardizm Tartışması İçinde Benjamin ve Lukács* başlığını taşıyor. Bu makalede yazar, "modern" olarak tanımlanabilen dö-

nüşümlerin estetik ve politik meseleler sayesinde çözümlenebileceğini belirtiyor ve de toplumsal değişime eleştirel yaklaşan bir yaklaşımın farklı bir metodu üzerine vurgu yapıyor. Bu bağlamda, realizm ile avangard sanat ve edebiyat arasındaki argüman genel terimlerle tartışılıyor. Daha iyi bir kavrayış sağlayabilmek için de Lukács ve Benjamin üzerinden bu argüman somut hale getiriliyor.

Paul Cammack'ın yazısı ise 1970'lerin sonlarından itibaren gelişen ve devletin özerkliğini vurgulayan literatürün eleştirisini yapıyor. Cammack bu literatürün "yeni kurumsalcılık"ı doğurduğunu belirterek bu iki akımın Marksizmle ilişkisini sorgulamaya çalışıyor. İki akım da yazara göre Marksizmle tartışırken Marksizmi karikatürleştirerek kendilerini üstün alternatifler olarak sunuyorlar. Bir başka açıdan ise bu yaklaşımların ortaya koyduğu malzemeyi klasik ya da çağdaş Marksizm devletçi ve yeni kurumsalcı literatürden daha iyi yorumladığını ortaya koymaya çalışıyor.

Ebru Alp, kapitalizmin gittikçe küreselleştiği ve derinleştiği günümüzde, Lenin'in "Ne Yapmalı?" sorusunu kendi felsefi anlayışı çerçevesinde yeniden gündeme getiren ve postmodern politika anlayışını eleştiren Slavoj Žižek'in Leninist eylem yaklaşımını ele almaya çalışıyor. Makalede, psikanalitik tedavi ilkelerini kapitalizm analizi etrafında genişleten Žižek'in eserleri analitik bir yöntemle ele alınarak "Kapitalizmin psikanalitik tedavisi mümkün mü?" sorusunun yanıtı aranıyor. Žižek'e göre, bu tedavi için ilk yapılması gereken, semptomla özdeşleşmekken, ikinci adım ise sistemin ideolojik koordinatlarını ortadan kaldıran negatif jesti, Leninist "eylem"i gerçekleştirmektir.

Marcello Musto da *Review of Radical Political Economy*'de 2009'da basılacak yazısında Karl Marx'ın eserlerinin tamamlanmamışlığı üzerinde dururken Türkiye'de bilinmeyen bir alandan örnekler veriyor. Marx-Engels arşivinin çalışmalarını anlatırken aynı zamanda eserlerin tamamlanmamışlığının aslında bir zenginliği ortaya çıkardığını vurguluyor.

Bu sayımızda ne yazık ki bizim için oldukça hüznü bir ek veriyoruz. Geçtiğimiz yılın Kasım ayında kaybettiğimiz sevgili yoldaşımız, arkadaşımız Sevilay Kaygalak'ın anısı için hazırladığımız bu ekte, güzel dostumuzun yazılarını, onun için yazılmış anma yazılarını bulacaksınız. Sevilay'ın anısı her zaman mücadelemize ışık olacaktır.

Bu sayımız elimizde olmayan nedenlerle geç çıkıyor. Okurlarımızdan özür diliyoruz. Gelecek sayımızda buluşmak üzere...